

Za večno krono.

Igrokaz v treh dejanjih z živo sliko.

OSEBE:

Don Ferdinand Gonzaga, mejni grof.

Rudolf, } njegova sinova.
Alojzij, }

Franc del Turco, dvorjan.

Jakob, stari sluga.

Hugo Goldoni, mlad grof.

Pater Ahil, Družbe Jezusove.

Lovrenc, bivši vojak.

Lucija, } dva otroka.
Peter, }

Kraj predstave:

1. Dejanje: Vrt v Lucci; Alojzij star 14 let.

2. Dejanje: Salon v Mantovi; tri leta pozneje.

3. Dejanje: Samostanska celica v Rimu; pet let pozneje.

I. DEJANJE.

Vrt opremljen z elegantno vrtno opremo, palmami in listnatimi rastlinami. Če mogoče, v ozadju ali ob strani na drogu papiga.

1. prizor.

Don Ferdinand in del Turco igrata šah, Jakob jima naliva vino v čaše.

Del Turco (napravi nekaj potez): Gospod grof, šah kralju!

Don Ferdinand (motri igro, se posmehuje in naredi potezo ob strani): Res, gospod dvorjan, danes ste pač močnejši. Nesrečna zvezda vodi mojo igro. Končajva! — Jakob, prinesi čaše! (Jakob prinese čaše; oba pijeta, nato se naslonita v brezskrbnem pogovoru.)

Del Turco: Lepo je tu v Lucci ob tem letnem času. (Se smeji.) Ali ne, gospod grof? Vseeno, četudi nama sreča v igri ni naklonjena.

Don Ferdinand (pije še enkrat): Pustiva to boginjo, ki deli in naklanja usodo po vetru! — Poglejte te senčne kostanjeve višine in višine v Apeninih! Ne morem se nagledati te divne pokrajine!

Del Turco: Kako prijetno se res živi v tem starem, prostem mestu, zlasti zdaj ob času cvetične proslave. Kako dolgo pa nameravate, gospod grof, ostati v Lucci?

Don Ferdinand: Do oktobra gotovo. Potem nameravam v Toscano. Cilj moj je pa Florenca.

Del Turco: Kje bosta ostala Alojzij in Rudolf?

Don Ferdinand: Pri velikem vojvodu. Vendar ne samo zaradi dvornega življenja. Tam bosta tudi temeljito študirala.

Del Turco: Hvalevreden načrt. Zlasti za Alojzija. Toda...

Don Ferdinand: »Toda«? Kaj hočete še povedati?

Del Turco: Mladi grof je marljiv. Skriva nekaj velikega in plemenitega. Med vsemi je on prav poseben mladenič.

Don Ferdinand: Vem, kaj hočete s tem povedati!

Del Turco: Kdo ne pozna njegove velike ljubezni do molitve in ubogih? Pri vsakem dejanju si neprestano zastavlja vprašanje: Kaj mi koristi to za večnost?

Don Ferdinand (nemiren): Seveda! Ni vsak rojen za krono in žezlo. Njemu je to odločeno. Samo to, da se tako odpoveduje svetu, mi na njem ne ugaja. Ves prežet je tega duha.

Del Turco: Vašemu sinu gre za višjo krono.

Don Ferdinand (se dvigne): Jaz pa hočem, da se ukloni moji volji. Povejte mu to v zaupnem pogovoru. Sam pa bom govoril z njegovim spovednikom, patrom Ahilom, ki ga bo v tem smislu vodil.

Del Turco: Razumem vaše skrbi. (Se tudi dvigne.)

Don Ferdinand (hodi gor in dol po vrtu): Spoštujem njegovo pobožnost, toda ostati mora med svetom. Tako zapovedujem!

Jakob (ki je bil v ozadju, naznani): Gospod grof!

Don Ferdinand: Kaj je?

Jakob: Lovrenc želi govoriti z vami.

Don Ferdinand: Nenasitno žrelo! Lopov, gotovo hoče spet denarja.

Jakob (negotovo): Rekel je... v neki bitki vam je rešil življenje.

Don Ferdinand (misli nekaj časa, nato da svojo denarnico Jakobu): To je res, vse res, ampak — Pa, daj mu to denarnico z denarjem vred. (Jakob hoče že oditi.) Še nekaj. Danes je tu cvetični dan. Zvečer ga bomo praznovali. Kar nudita kuhinja in klet najboljšega, prinesi na mizo. Si razumel?

Jakob (se prikloni): Izpolnil bom vaše povelje! (Hoče oditi.)

Don Ferdinand: Kje pa je Alojzij?

Jakob: Šel je k bližnji kapelici opraviti svojo vsakdanjo pobožnost.

Don Ferdinand (na Ferdinandovo znamenje Jakob odide): Že spet! Mnogo rajši ga vidim pri mladem razigranem ljudstvu. (Del Turcu): Pridite, da pogledava naše hitre konje! (Oba odideta.)

2. prizor.

Jakob (se vrne, pospravlja mizo): Moj dobri Alojzij, kako so pravkar govorili o tebi! »Ostane naj med svetom, tako zapovedujem!« Tako ukazuje strogi gospod. Če Bog hoče, mora tudi mejni grof ukloniti svojo voljo Njegovi. — Vse svoje misli in dela dviga Alojzij k svojemu Bogu. Odpoveduje se vsem zabavam, sploh vsemu, kar prirejajo velikaši. Kako pospešuje s svojim zgledom in poukom na dvoru krščansko življenje! Če ga nazivamo kneza ali gospoda, razumno odgovori: Bogu služiti je največja odlika. Da, da, tako govori! In reveži, bolniki — s koliko ljubeznijo se jim približuje, kot bi bili poslanci nebeškega kraljestva!

3. prizor.

Jakob, Lovrenc.

Lovrenc (vstopi ob zadnjih besedah, se smeji in drži roke v žepu. Njegova zunajost je lopovska): Ha-ha-ha, tu že prihaja tak poslanec!

Jakob (jezno): Kaj hočeš spet, Lovrenc? Moj gospod je rekel, da se že kam zaleti!

Lovrenc (se spusti na stol, prekriža noge in zažvižga): Že prav, toda tega pa ni rekel, kam naj se zaletim; zato sem se prav sem. Ha-ha-ha.

Jakob: Taka predrznost! Kaj vendar hočeš tu?

Lovrenc: Prišel sem zaradi prijateljstva. Ne napihuj se tako, kot bi bil grof tvoj ded. (Se popraska za ušesi.)

Jakob: Zunaj bi ostal! Vidi se, kakor da imaš celo uši.

Lovrenc (se dvigne in jezno obrne): Kaj uši? Poslušaj me, deček! (Drži svoj pas kot bič in se vedno bolj bliža Jakobu, ki se mu umika v ozadje, dokler ne pride do roba in kliče na pomoč): Ko smo prepustili Goletto mohamedancem, tedaj je bil tvoj gospod v veliki zadregi. Ko je zavihtel neki Turčin svojo krivo sabljo

nad njim, sem priskočil jaz in porinil vanj svoje bodalo. Tedaj me pač ni vprašal, če imam uši, samo da sem ga otel smrti.

Jakob: Pomagajte, pomagajte!

Lovrenc (sede in se smeji): Ti si pa junak! Če bo petelin zapel, se boš pa splašil. No, želim ti vse najboljše! Si že bil na cvetičnem trgu?

Jakob (kratko): Nimam časa, še manj pa veselja.

Lovrenc: Sicer bi pa tudi s svojim kislim obrazom žele bore malo priznanja, dopadenja pa že celo nič. Mene poglej! Takega mladeniča, hm...! Takega korenjaka pa že tam lahko uporabijo, takega pa že! (Se smeji samsebi.)

Jakob: Grozen človek!

Lovrenc: Pravkar sem prisostvoval turnirjem. (Se dvigne in se bliža Jakobu, ki se mu odmika): Ja, ja, in tak tepec vedno zadene poleg s svojo sulico. (Zaznamuje sunek.)

Jakob: Nehaj že vendar, ali...

Lovrenc (spet sede): Kar pripogibam se od smeha. Tekmoval sem z onimi, ki so tekmovali v teku, in veš, kaj sem pridobil? Tri vrče vina! To so se čudili.

Jakob: To še zdaj lahko opazujemo.

Lovrenc: Bil sem pa tudi tako upehan, da nisem videl več, kako so nastopili bogovi in junaki.

Jakob: To je vse tebi podobno.

Lovrenc: Vse to še ni nič. Ti bi bil moral lansko leto videti kneginje, kakšne starorimske komedije so proizvajale. (Jakob pospravlja dalje in se ne zmeni za Lovrenčevo pripovedovanje.) Kaj te to ne zanima?

Jakob: Ne zanima me! Naše plesno stoletje me jezi. Dvori sami nam dajejo take zglede.

Lovrenc (se dvigne, steguje in zeha): Rad bi videl, česa ti sitnež ne ogorčnjaš? Godrnjač!

Jakob (vrti v roki servieto): Kaj si pa ti? Star, umazan, razbit vinski vrč. Naprej ne vem več!

Lovrenc: Ti in tvoj Alojzij sta mi prava!

Jakob (se obrne): Naj ne slišim več tega imena iz tvojih nesramnih ust, drugače boš imel opraviti z menoj!

Lovrenc: Oho, odkod pa toliko hrabrosti naenkrat?

Jakob (zapovedujoče): Pojdi takoj z vrta! Takoj — pravim!

Lovrenc: Samo enkrat me še opomni!

Jakob (prime Lovrenca, ki se umakne): Ali res hočeš?

Lovrenc: Mir, če ljubiš svoje kosti!

Jakob: Naj bo konec tega. (Oba se nekaj časa skušata.)

4. prizor.

Jakob, Lovrenc, Alojzij.

Alojzij (pride ponižno z leve): Jakob, Lovrenc, končajta prepir! (Oba gresta narazen. Jakob pospravlja dalje, Lovrenc se obrne k Alojziju.)

Jakob: Mladi gospod!

Lovrenc: Ne bom dovolil, da bi me kar tako postavil na hladno.

Jakob: Popil je tri vrče vina in prišel sem, da zasramuje vas in mene.

Alojzij: Lovrenc, zakaj ne nehate popivati? Ali ne trpi zavoljo tega vsa vaša družina? (Lovrenc brezmiselno namiguje.) Premagajte se, opustite to razkošje, ki vas zavaja na slabo pot, v pogubo.

Lovrenc (posmehljivo): Kako razumni, mladi gospod, ste postali! (Jakob prisluškuje, tuintam jezno zmaje z glavo.) Ali se še spominjate, kako ste hoteli kot majhen deček z očetom in 3000 pešci v Turčijo? — Takrat ste bili pa res zanimivi s svojo čelado in šopom perja. Dobili ste tudi majhen oklep, ki naj bi odvrčal

krogle od vas. Joj, kako smo se tedaj razburjali v taboru! Gospod grof, vaš oče, je mislil, da je izbruhnil upor. Ali se še spominjate?

Jakob (jezno Alojziju): Ali naj mu zamašim prevzetna usta?

Alojzij: Dovolite, saj govori resnico! (Lovrencu): Kako sem osramočen! Oprostite jezo, za katero sem takrat dal toliko povoda.

Lovrenc (se smeji): Kaj hočemo oproščati takemu hrošču! Takrat ste tudi preklinjali kakor kak narednik. Ha-ha-ha! Tako je bilo. Vaš dvorjan del Turco vas je spet pripeljal na pravo pot.

Alojzij (sklene roke in povesi glavo): Moj Bog, kako bridko obžalujem grehe svoje mladosti!

Jakob (jezno): Ali ne vidiš, kako mučiš s svojim neslanim govorjenjem mla-dega gospoda?

Lovrenc: Bil je predragocen čas. Le škoda, da je s pohodom v Tunis gospod dosegel tako malo zaslug.

5. prizor.

Prejšnji, Franc del Turco, p. Ahil.

Del Turco in **pater Ahil** vstopita razgovarjaje se, Alojzij ju spoštljivo pozdravi in poljubi patru Ahilu roko.

Del Turco (Lovrencu): Kaj uganjaš tu?

Jakob: Neumnosti, drugega nič.

Lovrenc (v zadregi): Jaz, jaz... gospodi sem pripovedoval o cvetičnem dnevu in o našem pohodu v Tunis.

Del Turco (resno): Tako! Zunaj pa stoje tvoji otroci in nadlegujejo ljudi za kruh. Glej njih bedo in ne pusti vsega v nemar. (Lovrenc odide osramočen.)

Alojzij (proseče del Turcu): Ne bodite tako ostri. Ni tako slab, kot ga dolže ljudje. Pridi, Jakob, obdarujeva njegove otroke. (Odide z Jakobom.)

6. prizor.

Franc del Turco, p. Ahil.

P. Ahil (se smehlja za odhajajočim Alojzijem): Kdo mu more odbiti željo, prošnjo, če tako iskreno prosi?

Del Turco: Dobrota in sočutje do revežev je njemu naravnost prirojeno. Čudno, da je do sebe tako strog!

P. Ahil (pritrjuje): Da, tak je on!

Del Turco: In prav to ne ugaja očetu. Grof želi, da bi Alojzij več občeval s posvetnimi mladeniči, zlasti s sinom prijatelja Goldonija, kateremu je zelo naklonjen.

P. Ahil: To ni za Alojzija! Hugo Goldoni je mlad človek, ki se hoče izživeti v svetu. Njegovo mišljenje je navezano le na svet in njega prijetnosti.

Del Turco: Oče je pa Alojzija tudi odločil za svet.

P. Ahil: On pa hrepeni po tistem samostanu. Nabirati si hoče neminljivih zakladov za večnost.

Del Turco: In zatreti v sebi vsako veselje?

P. Ahil: Ni brez veselja njegovo tiho življenje. Sladka podoba naše nebeške Materé mu je vsepovsod v spominu.

Del Turco (s poudarkom, ostro pogleda patra): Gospod pater, grof vas sumi, da vi tako vzgajate Alojzija. Nikdar ne bo dovolil sinu duhovniškega poklica.

P. Ahil (resno): Pa, če Bog kliče?

Del Turco: Saj poznate don Ferdinanda in njegovo neupogljivost. Prosi vas, da v njegovem smislu vplivate na sina.

P. Ahil: Kako morem to? Res imajo starši pravico otroka vprašati in mu svetovati poklic; nimajo pa pravice, vsiljevati mu ga. Nad njimi je višja zapoved volje božje.

Del Turco: Grof gotovo ni slab kristjan. On je pač svetni človek, ki hoče povzdigniti svojo hišno moč in ugled. Odtod to nesoglasje.

P. Ahil: Kakor vihra le okrepi hrastovo moč, tako bo vsaka zapreka le še bolj okrepila odločnost mladega grofa. (Gleda po vrtu.) Prihajata, o katerih govoriva.

Del Turco (tudi gleda v stran, odkoder se onadva približujeta): Oba sta zamisljena v pogovor, Ne motiva ju! Pojdiva!

P. Ahil: Vaš sklep mi ugaja! (Oba odideta.)

7. prizor.

Don Ferdinand, Alojzij.

Don Ferdinand (odločno in strogo): Ti hočeš krono prepustiti mlajšemu bratu Rudolfu?

Alojzij: Z velikim veseljem, oče.

Don Ferdinand (se oddahne): Tako torej! To je zahvala za tvojo skrb, za vso očetovsko ljubezen, s katero sem te obsipaval?

Alojzij (proseče): Moj oče!

Don Ferdinand: Nisem verjel, ko so mi pravili to bridko resnico; zdaj mi sam isto zagotavljaš. Boli me, da si mi nehvaležen ti, moj sin!

Alojzij (prestrašeno): Oče, poslušajte me!...

Don Ferdinand: Ne bom poslušal! Ubogaj me! (Čez nekaj časa bolj vladno in mirno): Moj sin, kako moreš vse bogastvo, ki ti bo pripadlo s krono vred, tako lahko odbiti?

Alojzij (goreče, hrepeneče): O moj oče! Z vsakim utripom svojega srca mislim na svojega Zveličarja. Ta blagoslovljena vera je moja edina in največja sreča. Dela me bolj bogatega kakor vsi zakladi tega sveta.

Don Ferdinand: V samostan hočeš? Tam bi bil skrit in ne bi užival časti in slave. Hočeš, da te pozabi ta svet?

Alojzij: Upam na neminljivo krono, ki si jo hočem priboriti. Upanje — enkrat večno, o večno počivati na srcu mojega Zveličarja, me osrečuje. Tako pozabim lahko na vse tostranske dobrine. (Zunaj se sliši petje. Spremljanje s kitaro. Veseli glasovi.)

Don Ferdinand: Poslušaj tovariše. S cveticami ovenčani se vriskuje vračajo od proslave. Ali ti ni težko tako brez cvetja in petja iti skozi življenje?

Alojzij (se smehlja): Moj oče, ni mi težko biti brez tega veselja. To veselje prepuščam onim, ki ne morejo živeti brez njega. (Resneje, da se oče nejevoljno premakne): Ljubezen do Jezusa in njegove Matere hrani zame toliko sladkosti, da je zame vse zemeljsko veselje le prazen odmev.

Don Ferdinand: Hotel sem te na lep način pridobiti, toda tvoja volja je nepopogljiva. Če ti vztrajaš pri svojem sklepu, bom rabil silo, da te upognem.

Alojzij: Prosil bom Boga, da mi da milost, tudi boje in težave prenašati z neomajno, zvesto ljubeznijo.

Don Ferdinand (jezno): Pojdi, ti nehvaležni sin! (Alojzij odide.) Moram ga upogniti! (Odide na drugo stran.)

8. prizor.

Jakob (težko nosi kozarce in drugo čez oder ter gleda za grofom): Kako temno je grofovo obličje! Prav tako mračno je tudi nebo. Gromska strela! Ali je izgubil mnogo denarja v igri, ali pa ga napada spet protin. Ubogi Alojzij! Vse to moraš ti občutiti! (Smeje se.) Naj pripravim za praznik. Grof hoče sprejeti vesele goste. (Zmaje z glavo in odide. Medtem se sliši od daleč petje in godba.)

Zastor pade.
